

Økologisk hangriseproduktion: Er dyrevelfærden i orden?

Rikke Thomsen, Anne Grete Kongsted, Tine Rousing, Marianne Bonde
Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet, Institut for Husdyrbiologi og Sundhed,
Århus Universitet

Økologisk svinekød er et klart alternativ til konventionelt svinekød, da økologisk slagtesvineproduktion med lavere belægningsgrad, adgang til udeareal og grovfoder er en markant anderledes produktionsform. Forbrugernes forventninger til et naturligt produkt betyder, at ophør af kastration har høj prioritet i fremtidig økologisk svineproduktion.

Kastration foretages for at undgå ornelugt, som er en ubehagelig lugt og smag, der i nogle tilfælde dannes i kød fra ikke-kastrerede hangrise. Flere undersøgelser tyder på, at kastration både med og uden brug af bedøvelse eller efterfølgende smertelindring er et smertefuldt indgreb.

Et kirurgisk indgreb som kastration ses som særligt problematisk indenfor økologisk svineproduktion, da indgrebet griber ind i dyrets integritet. Imidlertid er det heller ikke uproblematisk at undlade kastration. Studier med konventionelle svin har således vist et højere aggressionsniveau hos ikke-kastrerede hangrise og en øget seksuel adfærd i form af flere opspring på stifæller sammenlignet med kastrater og hungrise. Økologisk svineproduktion er som nævnt meget forskellig fra konventionel produktion, og viden omkring velfærden for økologisk opdrættede intakte hangrise er begrænset. Derfor gennemførte Århus Universitet, med økonomisk støtte fra 'Fonden for Økologisk Landbrug', 'Dyrenes Beskyttelse' og 'Friland A/S' (projektleder Anne Grete Kongsted), i 2010 projektet 'Økologisk svineproduktion uden kastration' med det delformål at undersøge velfærden hos ikke-kastrerede hangrise og hungrise under økologiske produktionsforhold, for at undersøge om kønsvis opstaldning i det berigede miljø, de økologiske grise opdrættes i, ville give en produktion med en tilfredsstillende dyrevelfærd.

Materialer og metoder

Projektet blev gennemført på to økologiske besætninger (Besætning A og B) med henholdsvis 110 og 500 søer og en årlig produktion af hhv. 1.700 og 4.000 slagtesvin. I forsøget indgik i alt 274 hangrise og 239 hungrise. På begge besætninger havde dyrene indendørs adgang til hvileområde med dybstrøelse og et aktivitetsområde med enten spalter og/eller fast gulv og udendørs adgang til en løbegård. Alle dyr havde foder ad libitum og daglig adgang til grovfoder.

Forsøgsgrisene blev opstaldet kønsvis, og forsøget blev gennemført med 15 grupper af hvert køn. Gennemsnitlig gruppestørrelse var 14 (besætning A) og 19 dyr (besætning B). Ved fravæning blev grisene inddelt efter køn og gik på besætning A i disse grupper indtil slagting ved ca. 100 kg. På besætning B blev dyrene delt i to grupper ved ca. 35 kg.

Dataindsamlingen blev gennemført ved ca. 40, 70 og 90 kg og bestod af adfærsobservationer af aggressiv adfærd med registrering af antal aggressive interaktioner hhv. i en periode med udfordring af grovfoder (konkurrencesituation) og i en efterfølgende periode. Der blev endvidere scannet for aktivitet/inaktivitet før og efter observation af aggression med registrering af antallet af dyr, der var hhv. aktive og inaktive. Kliniske vurderinger blev foretaget for hvert enkelt dyr med opgørelse af andelen af dyr med mindst fem sår samt registrering af antal halte og utrivelige dyr.

Resultater

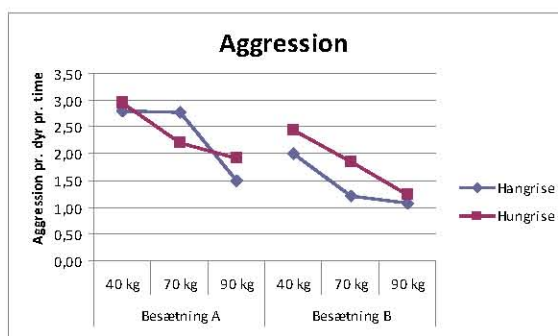
Resultaterne er vist i tabel 1. Det fremgår af tabel 1, at det gennemsnitlige aggressionsniveau er på 2,0 interaktioner pr. dyr pr. time i perioden udenfor grovfodertildeling. Sammenlignet med resultater fra undersøgelser med konventionelt opdrættede han- og hungrise er niveauet i nærværende undersøgelse enten tilsvarende eller lavere. I perioden med grovfodertildeling, der afspejler en konkurrencesituation, og hvor aktivitetsniveauet i stien er højt, viste resultaterne 4,6 aggressive interaktioner pr. dyr pr. time. Dette er tilsvarende eller lavere sammenlignet med studier i konventionelle besætninger, hvor der er registreret aggression i forbindelse med fodring.

Modsat hvad der er fundet i forsøg med konventionelle grise, var der ingen signifikant forskel i aggressionsniveau mellem han- og hungrise i denne undersøgelse, hverken under eller efter grovfodertildeling som vist i Figur 1 og 2. Heller ikke aktivitetsniveauet mellem han- og hungrise var forskelligt.

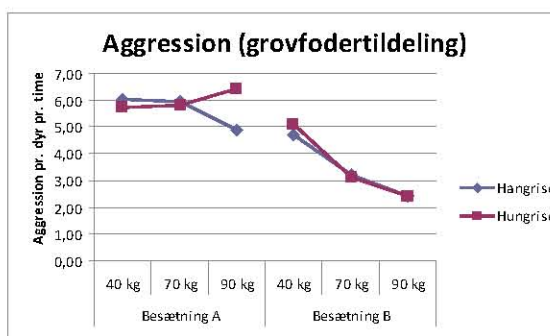
De generelt lavere niveauer af aggressioner og manglende forskelle på so- og hangrise i nærværende undersøgelse sammenlignet med tidligere undersøgelser under konventionelle forhold kan skyldes, at økologiske besætninger anvender grovfoder og strøelse. Både tildeling af grovfoder og strøelse har i tidligere undersøgelser haft en dæmpende effekt på aggressionsniveauet.

På besætning B faldt aggressionsniveauet med stigende vægt i perioden med tildeling af grovfoder. Tilsvarende sammenhæng blev ikke fundet i besætning A. I perioden efter grovfodertildeling, faldt såvel aggressions- som aktivitetsniveauet med stigende vægt på begge besætninger.

Der var samlet set en tendens til mere aggression og aktivitet i besætning A i forhold til besætning B.

Figur 1

Figur 2

Figur 1 og 2: Aggressionsniveauer, hhv. under og efter grovfodertildeling. Niveauerne er vist for han- og hungrise, for hver besætning og for hver vægtklasse. Værdierne er vist som aggressive interaktioner pr dyr pr. time.

Klinisk vurdering af sår og rifter viste, at 9,8 % af dyrene havde mindst fem sår (tabel 1). Der blev fundet en forskel mellem han- og hungrise ved 70 kg på besætning A, hvorimod der ved de resterende vægtklasser ikke blev fundet nogen forskel mellem køn. Fordelingen af sårene viste flest sår på frontparten af dyret, dernæst bryst/side > bagpart > ben > hale. Dette viser, at sårene primært stammer fra aggressive interaktioner og i mindre grad fra konkurrence om foder eller ødelagt sti-inventar.

Andelen af halte dyr og dyr med dårlig trivsel var lav for både han- og hungrise, og ingen forskel mellem køn blev fundet.

Tabel 1. Gennemsnitsværdier for de målte velfærdsindikatorer for hhv. han- og hungrise, 40, 70 og 90 kg, besætning A og B og total værdi.

	Han- grise	Hun- grise	40 kg	70 kg	90 kg	Besæt- ning A	Besæt- ning B	Total
Aggression (pr. dyr pr. time)	1,9	2,1	2,6	2,0	1,3	2,4	1,6	2,0
Aggression, grovfoder (pr. dyr pr. time)	4,5	4,8	5,4	4,5	4,0	5,8	3,5	4,6
Aktivitet (% dyr)	39,0	42,7	49,0	40,8	32,7	56,1	33,2	40,9
Sår ≥ 5 (% dyr)	10,6	9,0	13,3	10,2	5,9	12,6	8,4	9,8
Halthed (% dyr)	0,6	0,6	0,3	0,9	0,6	0,9	0,3	0,6
Utrivlighed (% dyr)	2,1	2,3	4,1	1,9	0,6	3,4	0,9	2,2

Konklusion

Samlet set viser undersøgelsen, at det er muligt at producere økologiske intakte han- og hungrise uden en forringelse af velfærd for hverken han- eller hungrise. Det skal dog understreges, at management-procedurer på den enkelte besætning kan have en indflydelse på velfærdsniveauet, især i forbindelse med tildeling af grovfoder (tilgængelighed) og sti-indretning. Management-procedurer skal således forsat udvikles og forbedres i fremtiden for at minimere sådanne påvirkninger.

Aarhus Universitet har i 2011 i samarbejde med en række andre institutioner startet projektet 'Økologisk hangriseproduktion uden kastration 2014' (projektleder Bent Borg Jensen, AU). I dette projekt gennemføres et delprojekt, der har til formål at udvikle det bedste management-koncept for økologisk slagtesvineproduktion uden kastration under hensyntagen til velfærd og ornelugt. Der lægges vægt på grupperingsstrategi og gruppestørrelse i forbindelse med velfærd, og hygiejnestrategi og slagtevægt i forbindelse med ornelugt. Projektet involverer fem økologiske svineproducenter og løber indtil 2013.

I tilknytning til projektet er der startet et ph.d.-projekt med titlen 'Management-strategier for produktion af hangrise indenfor økologisk svineproduktion'.